षाण्मासिकी संस्कृतशोधपत्रिका

Vol. XI   October, 2018- March, 2019   No. 2

वर्षम्-११, अक्तूबर २०१८ - मार्च्च २०१९,   अङ्कः - द्वितीयः

प्राचीसुधा

PRACI SUDHA

AN INTERNATIONAL PEER REVIEWED HALF-YEARLY SANSKRIT RESEARCH JOURNAL

"प्राचीसुधा" सुललिता बहुशास्त्रतत्त्व-
पूर्णा जगज्जनहिता ह्यखिललोकमान्या ।
आध्यात्मिकी सुखकथा परिवेषयन्ती
सराजता निराभिमानबुधेषु नित्यम् ॥

सम्पादकः सञ्चालकश्च

प्रो. विश्वनाथस्वाईं

सहयोगिसम्पादकाः

डॉ. युधिष्ठिरसाहु

प्राचीसुधा/अक्टूबर -२०१८ – मार्च्च-२०१९
IMPACT FACTOR : 2.215
PRACI SUDHA ISSN 2249 - 2313 1
AN INTERNATIONAL PEER REVIEWED HALF-YEARLY SANSKRIT RESEARCH JOURNAL
पुरुषोत्तमप्राच्यविद्याशोधप्रतिष्ठानम्
Purusottam Research Academy of Indology
Sarvodaya Nagar, Puri - 752002 (Odisha)
E.mail: biswanathpuri@yahoo.com Ph. 06752-250588
Pracisudha2013@gmail.com

संरक्षका:
श्रीमहन्तः डॉ.वृन्दावनविहारिदासकाठियाबाबामहाराजः, सुखचरः कोलकाता
श्रीमहन्तः श्रीरामकृष्णदासमहाराजः, पुरी
श्रीमहन्तः श्रीश्रीनिवासदासमहाराजः, पुरी
त्रिदण्डी स्वामी भक्तिस्वरूपश्रीधरमहाराजः, पुरी
त्रिदण्डी स्वामी श्रीत्र्यम्बकेश्वरमहाराजः, काशी

परामर्शदातृमण्डलम्
प्रो.अलेखचन्द्रषडङ्गी(पूर्वकुलपतिः), प्रो.अद्वैतचरणधलः,
प्रो.रघुनाथपण्डा, प्रो.गङ्गाधरपण्डा(पूर्वकुलपतिः),
प्रो.प्रफुल्लकुमारमिश्रः(पूर्वकुलपतिः), प्रो.चन्द्रशेखरमिश्रः,
प्रो.विन्ध्येश्वरप्रसादहिमांशुः, प्रो.ललितकुमारसाहुः, श्रीज्ञानेन्द्रत्रिपाठी,
प्रो.नागवरप्रसाद राव चन्द्रपाटी,

पुनरीक्षणसमितिः (PEER REVIEW COMMITTEE)
महामहोपाध्यायः प्रो.सुधाकराचार्यत्रिपाठी, चौ.च.वि.वि., मेरठ (यू.पी.)
प्रो.विक्रमकुमारः, पञ्जावविश्वविद्यालयः, चण्डीगड़
प्रो.सरोजकौशलः, जयनारायणव्यासविश्वविद्यालयः, जोधपुर (राजस्थान)
प्रो.कमलेश सि चोक्सि, अहमदाबादविश्वविद्यालयः, अहमदाबाद (गुजरात)

सम्पादकमण्डलम्
प्रो.प्यारीमोहनपट्टनायकः, प्रो.हरेकृष्णमहापात्रः,
प्रो.सूर्यमणिरथः, डॉ.काह्नुचरणपण्डा, डॉ.निर्मलापाणिग्राही, डॉ.शत्रुघ्नपाणिग्राही
प्रो.प्रभातरञ्जनमहापात्रः, डॉ.वसन्तकुमारमिश्रः, प्रो.विश्वनाथस्वाईं

सम्पादकः सञ्चालकश्च
प्रो.विश्वनाथस्वाईं

सहयोगिसम्पादकाः
डॉ.युधिष्ठिरसाहु
डॉ.लक्ष्मीनारायणबेहेरा, डॉ. विघ्नेश्वरमिश्रः

S. Pan

S.P

Scanned by CamScanner

प्राचीसुधा/अक्टूबर -२०१८ – मार्च्च-२०१९

1

IMPACT FACTOR : 2.215 PRACI SUDHA ISSN 2249 - 2313

AN INTERNATIONAL PEER REVIEWED HALF-YEARLY SANSKRIT RESEARCH JOURNAL

पुरुषोत्तमप्राच्यविद्याशोधप्रतिष्ठानम्

Purusottam Research Academy of Indology

Sarvodaya Nagar, Puri - 752002 (Odisha) Ph. 06752-250588

E.mail: biswanathpuri@yahoo.com Pracisudha2013@gmail.com

संरक्षकाः

श्रीमहन्तः डॉ.वृन्दावनविहारिदासकाठियाबाबामहाराजः, सुखचरः कोलकाता

श्रीमहन्तः श्रीरामकृष्णदासमहाराजः, पुरी

श्रीमहन्तः श्रीश्रीनिवासदासमहाराजः, पुरी

त्रिदण्डी स्वामी भक्तिस्वरूपश्रीधरमहाराजः, पुरी

त्रिदण्डी स्वामी श्रीत्र्यम्बकेश्वरमहाराजः, काशी

परामर्शदातृमण्डलम्

प्रो.अलेखचन्द्रषडङ्गी(पूर्वकुलपतिः), प्रो.अद्वैतचरणधलः,

प्रो.रघुनाथपण्डा, प्रो.गङ्गाधरपण्डा(पूर्वकुलपतिः),

प्रो.प्रफुल्लकुमारमिश्रः(पूर्वकुलपतिः), प्रो.चन्द्रशेखरमिश्रः,

प्रो.विन्ध्येश्वरप्रसादहिमांशुः, प्रो.ललितकुमारसाहुः, श्रीज्ञानेन्द्रत्रिपाठी,

प्रो.नागवरप्रसाद राव चन्द्रपाटी,

पुनरीक्षणसमितिः (PEER REVIEW COMMITTEE)

महामहोपाध्यायः प्रो.सुधाकराचार्यत्रिपाठी, चौ.च.वि.वि., मेरठ (यू.पी.)

प्रो.विक्रमकुमारः, पञ्जावविश्वविद्यालयः, चण्डीगड़

प्रो.सरोजकौशलः, जयनारायणव्यासविश्वविद्यालयः, जोधपुर (राजस्थान)

प्रो.कमलेश सि चोक्सि, अहमदाबादविश्वविद्यालयः, अहमदाबाद (गुजरात)

सम्पादकमण्डलम्

प्रो.प्यारीमोहनपट्टनायकः, प्रो.हरेकृष्णमहापात्रः,

प्रो.सूर्यमणिरथः, डॉ.कान्हुचरणपण्डा, डॉ.निर्मलापाणिग्राही, डॉ.शत्रुघ्नपाणिग्राही

प्रो.प्रभातरञ्जनमहापात्रः, डॉ.वसन्तकुमारमिश्रः, प्रो.विश्वनाथस्वाईं

सम्पादकः सञ्चालकश्च

प्रो.विश्वनाथस्वाईं

सहयोगिसम्पादकाः

डॉ.युधिष्ठिरसाहु

डॉ.लक्ष्मीनारायणबेहेरा, डॉ. विघ्नेश्वरमिश्रः

Scanned by CamScanner

वैदिकसाहित्ये सूर्यः

डॉ. शत्रुघ्नपाणिग्राही

ॐ "धियो यो नः प्रचोदयात्" इति श्रुतिः । आचार्यः यास्क निरुक्तग्रन्थे प्रतिपादयति "तिस्र एव देवताः, अग्निः पृथिवीस्थानःवायुर्वेन्द्रो वान्तरिक्षस्थानः सूर्यो द्युस्थानः"[१] इति । त्रिषु देवस्वरूपेषु सूर्यः परा प्रसिद्धं लभते । अस्य अपरं नाम सविता। एतदर्थं श्रूयते[२]- वायुरेव सविता चन्द्रमा एव सविता इति । सविता भवति प्रेरणाशक्तिदाता उत्तेजकः गर्तिदाता उद्बोधनकर्ता देवः। मनोरूपेण अस्य प्रसिद्धिः अपि श्रूयते "मनो वै सविता"[३] इति । चराचरसंसारस्य सकलशक्तिभूतः सूर्यः । श्रूयते यथा[४] -

चित्रं देवानामुदगादनीकं चक्षुर्मित्रस्य वरुणस्याग्नेः ।
आप्रा द्यावापृथिवी अन्तरीक्षं सूर्य आत्मा जगतस्तस्थुषश्च ।। इति ।

विना सूर्यं चराः अचराश्च सर्वे निर्जीवाः भवन्ति । सूर्यं विना संसारः अस्तित्वहीनः। अयं देवः पुरो दृश्यमानं प्रत्यक्षं ब्रह्म । सर्वेषां देवानां मुख्याङ्गवत् मुख्यः, अथवा किरणसमूहरूपः, मित्रदेवस्य, वरुणदेवस्याग्नेश्चापि प्रकाशकः एतेषां सर्वेषां देवानां प्रकाशनशक्तिरूपेण सूर्य एव तिष्ठतीति भावः । एतादृग्विशेषणविशिष्टः सूर्यः उदितो जातः स्वनियतनियमानुरोधेन तथा च स्वरश्मिभिरयं त्रीन् लोकान् व्याप्नोति यतो हि सूर्य एव जंगमानां स्थावराणां चात्मस्वरूपः । प्राणशक्तिः चेतना शक्तिदाता सूर्यः । अतएव महत्त्वपूर्णः इति प्रश्नोपनिषदि श्रूयते, यथा - प्राणः प्रजानामुदयत्येष सूर्यः[५] इति । सर्वरोगनाशकः सूर्यः रसं संगृह्णति चराचरेभ्यश्च रसं प्रददाति इति निरुक्तोक्तिः[६] । सूर्यस्य किरणाः सर्वेषां रोगाणां शमनकारिणः भवन्ति । उदयकालीनसूर्यस्य किरणदर्शनेन सर्वे रोगाः विशेषतः हृदयरोगः, रक्तहीनतादिरोगाः च अपगच्छन्ति । श्रूयते तद्यथा -

उद्यन्नद्य मित्रमह आरोहन्नुत्तरां दिवम् ।
हृद्रोगं मम सूर्यगमन्म ज्योतिरुत्तमम् ।।[७] इति ।

अतएव सूर्यः सर्वदुःखहरः सर्वकल्याणकरश्चेति दृशा उपास्यते । श्रूयते तद्यथा -

"विश्वानि देव सवितर्दुरितानि परा सुव ।
यद्भद्रं तन्न आ सुव ।।[८] इति ।

Scanned by CamScanner

अथर्ववेदे सूर्यकिरणामां चिकित्साशास्त्रदृष्ट्या अत्यन्तं महत्त्वं दृश्यते । तदुक्तं यथा -

शीर्षक्तिं शीर्षमयं कर्णशूलं विलोहितम् ।
सर्वं शीर्षण्यं ते रोगं बहिर्निर्मन्त्रयामहे ।।
सं ते शीर्ष्णः कपालानि हृदयस्य च यो विधुः ।
उद्यन् आदित्य रश्मिभिः शीर्ष्णो रोगमनीनशोऽङ्गभेदमशीशमः[९] ।। इति ।

सूर्यकिरणेभ्यः अमृतं, तेजः ऊर्जा च मिलन्ति । सूर्यकिरणेषु पवित्रतां मिलति। पतनस्य निवारणायापि सूर्योपासना कर्तव्येति श्रुतिः उपदिशति -

अद्या देवाः उदिता सूर्यस्य निरंहसः पिपृता निरवद्यात् ।
तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्तामदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः[१०] ।। इति ।

अर्थात् हे दिव्यकिरणाः ! यूयमद्य प्रातःकालीनसूर्योदयवेलायामुदिते सूर्ये पतनमूलकात् गर्हितकर्मणश्चास्मान् निस्तारयत रक्षत । अस्य रक्षणस्यानुमोदनं मित्रादयो देवा अपि कुर्वन्त्विवति । सूर्यदेवः सन्ध्योपासनंसूर्यबन्दनंप्रातःसवनेत्यादिभिः परिचीयते । सावित्रीमन्त्रविशेषं बारम्बारमभ्यसन् पुरुषः पापमुक्तो भवति । अतः सूर्यवन्दनं सावित्रीमन्त्रेण सम्पाद्यते । स एव मन्त्रः श्रूयते यथा - ॐ भूर्भुवः स्वस्तत्सवितुर्वरेण्यं भर्गोदेवस्य धीमहि। धियो यो नः प्रचोदयात्[११]।। इति । प्रातःसवनेन द्युलोकः प्रसीदति, द्युलोकश्च वर्षाभिः पृथिवीं तर्पयति । यज्ञेन मेघाः निर्मीयन्ते, मेघैश्च वृष्टिर्भवति[१२]। अस्मिन् प्रसङ्गे श्रूयते यथा-

सूर्यो देवीमुषसं रोचमानां मर्यो न योषामभ्येति पश्चात् ।
यत्रा नरो देवयन्तो युगानि वितन्वते प्रति भद्राय भद्रम्[१३]।। इति ।

अर्थात् यस्मिन् प्रातःकाले सूर्यः उषसमनुगच्छति तस्मिन्नेव काले सूर्येणोपकृताः मनुष्याः सूर्यं प्रति यज्ञानुष्ठानमाध्यमेन प्रत्युपकारं विधातुं अथवा सूर्यं प्रति कर्म फलाय यज्ञकर्मणि कृषिकर्मणि वा वितन्वन्ति । यतोहि यज्ञकर्म एव भद्रं कर्म भवति - "सविता प्रापयतु श्रेष्ठतमाय कर्मणे"[१४] इति श्रुतिनिर्देशात् । यद्भद्रं कर्म तदेव श्रेष्ठतमं कर्म[१५] भवति। यज्ञो वै श्रेष्ठतमं कर्म वैज्ञानिकदृष्ट्या यज्ञोपवीतपरिधानकाले सूर्यदर्शनम् अनिवार्यं भवति। यज्ञोपवीतं च सूर्याय संदर्शनीयं भवति । सूर्यस्य उपासना अत्यन्तं महत्त्वपूर्णा श्रूयते -

सवितुस्त्वा प्रसवौत्पुनाम्याच्छिरेण पवित्रेण सूर्यस्य रश्मिभिः ।
सवितुर्वः प्रसव उत्पुनाम्यच्छिद्रेण पवित्रेण सूर्यस्य रश्मिभिः ।
तेजोऽसि शुक्रमस्यमृतमसि धाम नामासि प्रियं देवानामनाधृष्टं देवयजनमसि[१६]।। इति ।

Scanned by CamScanner

सूर्यदर्शनेन आयुर्वृद्धिर्भवति । श्रूयते एतत् यथा-

उदीर्ध्वं जीवो असुर्न आजादप प्रागात्तम आ ज्योतिरेति ।
आरैक्पन्थां यातेव सूर्यायागन्म यत्र प्रतिरन्त आयुः [१७]।। इति ।

नित्यं समृद्धये सूर्यसहितौ इन्द्र-बृहस्पती सेव्यौ । यतोहि सूर्योपासनाद्वारा इन्द्रलोकप्राप्तिः बृहस्पतिलोकप्राप्तिश्च भवति । श्रूयते एतद्यथा-

देवस्याहं सवितुं सवे सत्यसवसो बृहस्पतेरुत्तमं नाकं रुहेयम् ।
देवस्याहं सवितुः सवे सत्यसवस इन्द्रस्योत्तमं नाकं रुहेयम् ।
देवस्याहं सवितुः सवे सत्यसवसो बृहस्पतिरुत्तमं नाकमरुहम् ।
देवस्याहं सवितुः सवे सत्यसवस इन्द्रस्योत्तमं नाकमरुहम् [१८]।।इति ।

यजुर्वेदे सूर्यः गरुत्मान् सुपर्णः कथ्यते । अस्य विराड्रूपं वर्णितम् अस्ति । ऋग्वेदे परमात्मा दिव्यपक्षिरूपेण सुपर्णरूपेण वा प्रसिद्धो भवति । सूर्यस्य पक्षद्वयम् अस्ति। एकः पक्षः उत्तरायणम्, अपरश्च पक्षः दक्षिणायनम् । एतेन पक्षद्वयेन सुपर्णः सूर्यः प्रचलति। अत्र धनात्मकपक्षः ऋणात्मकपक्षश्च इति गरुत्मतः सूर्यस्य द्वौ पक्षौ प्रसिद्धौ । श्रूयते यथा-

इन्द्रं मित्रं वरुणमग्निमाहुरथो दिव्यः स सुपर्णो गरुत्मान् ।
एकं सद्विप्रा बहुधा वदन्त्यग्निं यमं मातरिश्वानमाहुः [१९]।। इति ।

ब्राह्मणग्रन्थेष्वपि गरुत्मान् सुपर्णः कथ्यते । यथा पुरुषस्य पक्षद्वयं प्राण- अपान शक्तिभूतं तथैव सूर्ये एवं शक्तिद्वयं प्राप्यते । महाभारतेऽपि एवंभूतस्य सुपर्णस्य प्रशंसा प्राप्यते [२०]। ऋग्वेदे पुरुषः समुद्रजीवनशक्तिरूपेण सुपर्णभूतः वर्णितः । शरीररूपिणि समुद्रे अग्नितत्त्वस्य प्रतिनिधिभूतः अयं सुपर्णः राजते । श्रूयते एतद्यथा -

एकः सुपर्णः स समुद्रमा विवेश स इदं विश्वं भुवनंवि चष्टे ।
तं पाकेन मनसापश्यमन्तितस्तं माता रेळिह स उ रेळिह मातरम् [२१]।।

वैदिकवाङ्मये सूर्यः वैशिष्ट्येन आलोचितः । सौर-ऊर्जाविषयः असाधारणसामग्रीरूपेण अधिगतः । सूर्यः अनेकः । सूर्यस्य शक्तिः असीमा । चराचरसंसार-सूर्ययोर्मध्ये सम्बन्धः विस्तृतभावेन उपन्यस्तः ।

सूर्यः सौरमण्डलान्तर्गतग्रह- उपग्रहादीनां नियन्ता भवति । सौरमण्डलं सौर-ऊर्जया उद्भासितं भवति । स्वस्य आकर्षणेन सूर्यः पृथिव्यादिसर्वान् ग्रहान् नियमयति । सूर्यद्वारा संसारे जीवनीशक्तिः वर्तते । अतः "सूर्य आत्मा जगतस्तस्थुषश्च" इति श्रूयते। सूर्यः अनेक इति अपि श्रूयते [२२]। अथर्ववेदे विचार्यते यत् केन्द्रियः सूर्यः कश्यपः भवति।

Scanned by CamScanner

अपरे सप्त सूर्याः तस्य अङ्गभूताः भवन्ति । तैत्तिरीयारण्यके[२३] सप्तानां सूर्याणां नामानि श्रूयन्ते यथा - आरोगः, भ्राजः, पटरः, पतङ्गः, स्वर्णरः, जयोतिशिमानः विभाषः च । एते सप्त अथर्ववेदेऽपि श्रूयन्ते यथा -

यत्ते चन्द्रं कश्यप रोचनावद्यत्संहितं पुष्कलं चित्रभानु ।
यस्मिन्त्सूर्या अर्पिताः सप्त साकम् ।
तस्य देवस्य क्रुद्धस्यैतदागो य एवं विद्वांसं ब्राह्मणं जिनाति ।
उद्वेपय रोहित प्र क्षिणीहि ब्रह्मज्यस्य प्रतिमुञ्च पाशान् [२४]।। इति ।

अथर्ववेदे विचारितं यत् सौर - ऊर्जायाः आधारः सोमः भवति । सोमात् सूर्याय शक्तिः मिलति, यथा- सोमेनादित्या बलिनः सोमेन पृथिवी मही[२५] ।। इति ।

अन्यत्र तु अयं भिन्नरूपेण श्रूयते । सूर्ये द्विविधं तत्त्वं मिलति । तद्यथा -

अपां रसमुद्वयसं सर्ये सन्तं समाहितम् ।
अपां रसस्य यो रसस्तं वो......... योनिरिन्द्राय त्वा जुष्टतमम्[२६] ।।इति ।

आधुनिकविज्ञानानुसारं सूर्ये नवति प्रतिशतं उद्जानवाष्पः वर्तते । अष्टप्रतिशतं हिलियं वाष्पः, द्विप्रतिशतम् अन्यद्रव्यं च वर्तते । सूर्यस्य तापमात्रा सर्वाधिका । परिमापयितुं सा च अशक्या भवति । तत्र वाष्पानां निरन्तरं रूपान्तरेण सूर्ये अत्यधिका ऊर्जा प्राप्यते। अस्माभिः परिलक्ष्यते यत् सौरमण्डले एताषाम् ऊर्जाणां समाहारः अत्यधिकम् औष्ण्यं जनयति । सूर्यं परितः विशालः वाष्पपरिसरः प्राप्यते । अत्यधिकशक्तिमयवाष्पकारणात् शकमयं धूमम् इति शब्दस्य प्रयोगः तत्र भवति । यथा -

शकमयं धूममारादपश्यं विषूवता पर एनावरेण [२७]।। इति ।

अर्थात् सौरमण्डले अवस्थानुसारं सर्वा गतिः प्राप्यते । सूर्यस्य चक्षुः रजस्यैवावृतम्[२८]। सूर्यदर्शनं महार्घम् । किन्तु उदीयमानः अस्तगामी वा सूर्यः न द्रष्टव्यः इति मनुना प्रोक्तम्, यथा- नेक्षेतोद्यन्तमादित्यं नास्तं यन्तं कदाचन [२९]।। इति ।

अर्थववेदे वर्णितं यत् ब्रह्मणि सप्त सूर्याः मिलिताः सन्तः तिष्ठन्ति [३०]। सूर्याकिरणाः अत्यन्तं तीव्रगामिनः भवन्ति । अनेकेषु स्थलेषु परिलक्ष्यते यत् सूर्यकिरणं विना जीवजातं सर्वदा च अपुष्टं भवति ।

अतः निष्कर्षरूपेण वक्तुं शक्यते यत् मानसिकसुस्थताप्राप्तये सूर्योदयात् प्राक् शय्यात्यागः कर्तव्यः । सूर्यः अपि प्राणः तथा च अपानः इति शक्तिद्वयभूतः वर्तते । सूर्यः उद्जानम् अग्निमयं करोति । निरन्तरं तस्मिन् वाष्पपरिमाणपरिवर्तनात् सूर्यः अत्यधिकवेगगामी सुस्थश्च भवति । सूर्यः प्रदूषणनाशकः भवति । यदि तस्य किरणाः

Scanned by CamScanner

भपष्ठोपरि न मिलन्ति तर्हि अनेकेषां दोषाणां जननं सम्भवति ।
इत्यादि मन्त्रविशेषः सूर्यस्य महत्त्वपूर्णाम् आवश्यकतां सूचयति । "उत्पुरस्तात् सूर्य एति"११
शय्यात्यागः क्रियते तर्हि प्राणवायुः नियन्त्रितः भवति । सूर्योदयात् प्राक् यदि
इति। एतेन जीवजगत् सुस्थं स्यात्

सन्दर्भाः

१. निरुक्ते - ७.२ ।

२. गोपथब्राह्मणे - १.१.३३ ।

३. शतपथब्राह्मणे - ६.३.१.१३ ।

४. ऋग्वेदे - १.११५.१, शुक्लयजुर्वेदे - ७.४२, तैत्तिरीयसंहितायाम् - २.४.४३.१. अथर्ववेदे - १३.२.३५ ।

५. प्रश्नोपनिषदि - १.८ ।

६. निरुक्ते - ७.७ ।

७. ऋग्वेदे १.५०.११ ।

८. तत्रैव - ५.८२.५ ।

९. अथर्ववेदे -१.८.१-२२ ।

१०. ऋग्वेदे - १.११५.६ ।

११. तत्रैव - ३.६२.१०, शुक्लयजुर्वेदे - ३.४३ ।

१२. ऋग्वेदे - १.१६४.५१ ।

१३. तत्रैव - १.११५.२ ।

१४. शुक्लयजुर्वेदे - १.१ ।

१५. शतपथब्राह्मणे - १.३.१.५ ।

१६. शुक्लयजुर्वेदे -१.३१ ।

१७. ऋग्वेदे -१.११३.१६ ।

१८. शुक्लयजुर्वेदे -१.१० ।

१९. ऋग्वेदे -१.१६४.४६, शुक्लयजुर्वेदे -१२.५ ।

२०. महाभारते शान्तिपर्वणि - ४७.३० ।

२१. ऋग्वेदे - १०.११४.४ ।

२२. तत्रैव - १.११४.३ ।

२३. तैत्तिरीयारण्यके - १.७.१ ।

२४. अथर्ववेदे - १३.३.१० ।

२५. तत्रैव - १४.१.२. ।

२६. शुक्लयजुर्वेदे -९.३ ।

२७. ऋग्वेदे - १.१६४.४३ ।

२८. तत्रैव - १.१६४.१४ ।

२९. मनुस्मृतौ - ४.३७ ।

३०. अथर्ववेदे -१३.३.१० ।

३१. तत्रैव - ५.२३.६ ।

—०—

सहायकाचार्यः, वेदविभागः,

श्रीसोमनाथसंस्कृतयुनिवर्सिटी, वेरावलम्, गुजरातराज्यम् ।

Scanned by CamScanner